Чацарганы кластерийн санаачилга

Х.Цэвэлмаа
МУИС

Агуулга

- Салбарын судалгааны аргачлал
- Монгол Улсын чацарганы салбарын судалгааны товч танилцуулга 2012-2018
- Чацарганы өртгийн сүлжээний асуудал
- МЖЖҮХ – гүүр болох нь

Өрсөлдөх чадвар

Микроэкономиксийн өрсөлдөх чадвар

- Үндэсний бизнесийн орчны чанар
- Кластерийн хөгжлийн нөхцөл байдал
- Компанийн үйл ажиллагаа, стратегийн боловсронгуй байдал

Макроэкономиксийн өрсөлдөх чадвар

- Ил тод мөнгөний ба төсвийн бодлого
- Хүний хөгжил ба үр ашигтай төрийн институц

Анхны нөөц: байгалийн, хүний, мэдлэгийн, технологийн ...

Салбарын товч хураангуй: анхны нөөц

- 1965, жимсний станц, чацаргана
  - 29 мянган га талбай, чацаргана
  - 1 га-д 1200-1600 бут тариалж, 1 модноос 5-30 кг, харин 1 га-гаас 5 тонн жимс хураан авах бололцоотой гэсэн судалгаа байдаг.
- 1965-1990 он хүртэлх хугацаанд жимсний салбар тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулж байсан ч 1990-2010 хүртэл хугацаанд тогтолцооны өөрчлөлтийн улмаас зогсонги байдалд орж, 2010 оноос хойш дахин сэргэж эхэлсэн.
- 2017, 6000 га тариалалт, 2500 тн жимс

Монгол Улсын чацарганы тариалалтын өөрчлөлт

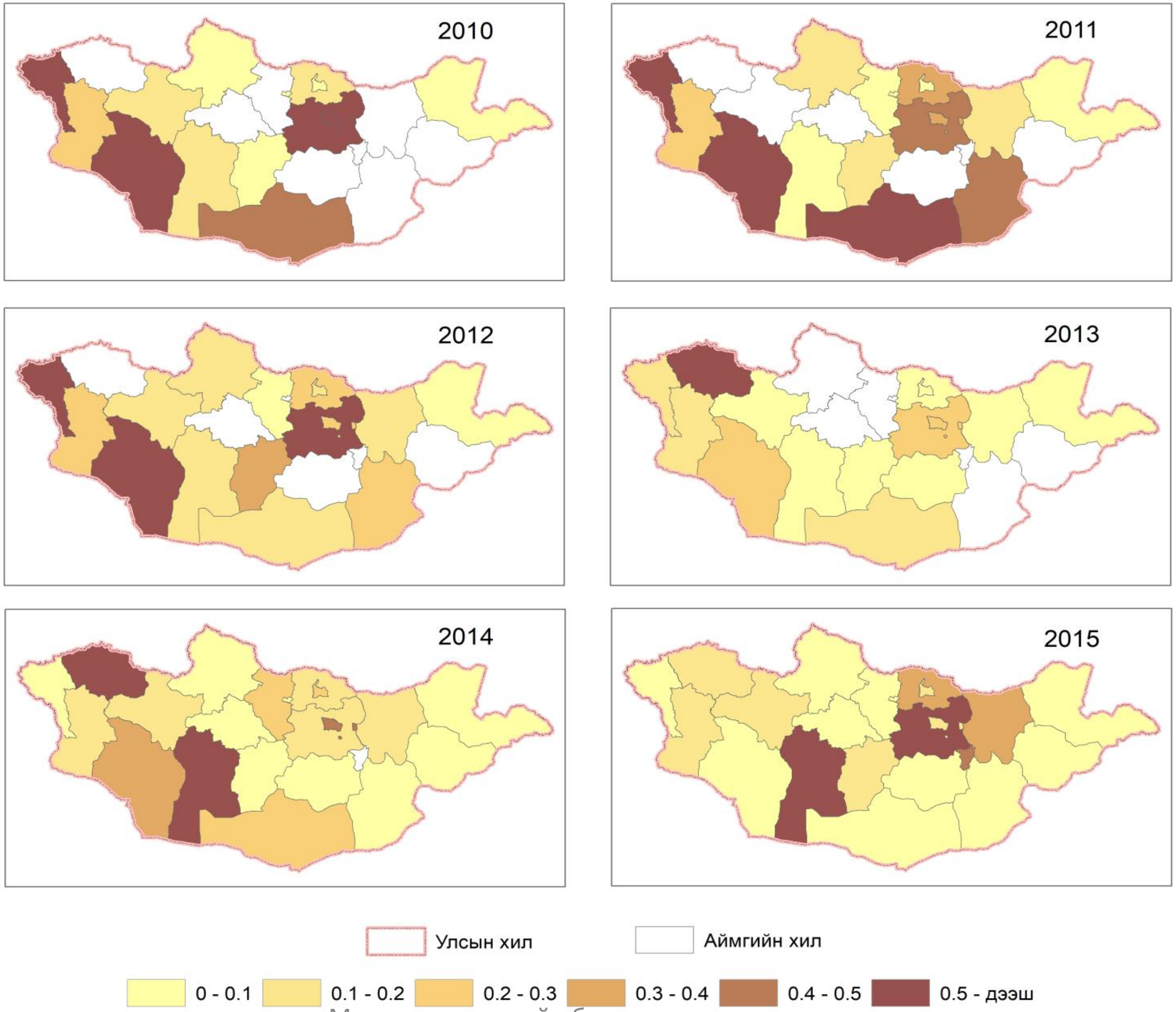

Монгол Улсын чацарганы кластерийн судалгааны товч танилцуулга 2012-2018

- Урьдчилсан судалгаа/Нөхцөл байдлын судалгаа, 2012
- Оролцогч талуудын нөхцөл байдлын шинжилгээ, 2013
- Чацарганы байгалийн нөөц, генетик шинжилгээ, 2014
- Чацарганы кластерийн санаачилга, 2015
- Боловсруулах компаниудын судалгаа, 2016
- Чацарганы өртгийн сүлжээний шинжилгээ, 2017
- Холбоог чадавхижуулах төсөл, 2018

- Клиник судалгаа
- Давтан судалгаа
- Гадаад зах зээлийн судалгаа
- ААН-ийн хөрөнгө оруулалтын хэрэгцээний судалгаа
- Худалдааны хэлэлцээр, гэрээ

Өртгийн сүлжээний боломж ба сорилт: Салбарын түвшинд

Микро эдийн засгийн түвшинд

1 Судалгааны төвүүдийг бэхжүүлэх

- Суулгац, сортын төрөлжилтийн судалгаа
- Шинэ бүтээгдэхүүн, дээжийн судалгаа

2 Тариалан ба үйлдвэрлэлийн уялдаа, холбоо

- ХАА-н зохистой дадлыг шинэчлэн нэвтрүүлэх
- Үйлдвэрлэгчдэд нөөц, бүтээгдэхүүний хэргэлттэй агуулах, жимс тээвэрлэх хэргэлттэй чингэлэгт хөрөнгө оруулалт хийх

3 Үйлдвэрлэлийн үр ашиг

- Газарзүйн байршлаар ялгагдах чацарганы бүтээгдэхүүн, барааг ялгаатай нэр төрлөөр үйлдвэрлэж, зардлыг бууруулах
- Навч боловсруулах, жимс хуурайшуулах технологийн хөрөнгө оруулалт хийх
- Кластерт оролцогчдын дунд мэдээллийн нэгдсэн сүлжээ үүсгэх

4 Барааны чанар, стандарт

- Органик бүтээгдэхүүнийг батлах стандартыг гаргах
- Түүхий эдийн стандартыг тариаланч, үйлдвэрлэгчдэд таниулах

Эрэлтийн нөхцөл байдлын судалгаа: Хэрэглэгчид

- 360 өрх - 95.6 хувь нь жимсэнд дуртай, 1.7 хувь нь дургүй, харин 2.8 хувь нь мэдэхгүй;
- Жимсэнд дуртай өрхүүдийн долоон хоногт зарцуулах хамгийн их хэмжээ нь 55000 төгрөг; Нийт өрхийн 31.4 хувь нь 2000 оноос хойш жимс, жимсгэнийг тогтмол хэрэглэх болжээ.
- Нийт өрхийн 84.2 хувь нь чацаргана, түүний бүтээгдэхүүнийг хэрэглэдэг, хэрэглэхдээ байгалийн чацарганыг түлхүү буюу 56.7 хувь, таримал чацарганыг 6.4 хувь, аль аль нь хэрэглээнд ялгаагүй нь 36.9 хувь байна.
- Чацарганыг нийт өрхийн 76.9 хувь нь өвөл, 29.7 хувь нь хавар, 14.2 хувь нь зун, 20 хувь нь намар хэрэглэдэг.
- Өрхүүдийн жимс жимсгэний худалдан авалтанд: эрүүл мэнд (48.6%), амт (29.4%), үнэ (48.1%), олдоц (16.7%), өрхийн орлого (13.9%) гэх зэрэг хүчин зүйлс нөлөөлжээ. [25]

Тариалах болон боловсруулах компаниудын судалгаа

Тариалагчид

- Нийт 308 тариаланч компани, өрх судалгаанд оролцсоноос том тариалагч 36 байсан.
- Хамгийн том 6 аж ахуйн нэгжийг оруулалгүй тооцвол нэг байгууллагад ноогдох тариалсан талбайн хэмжээ 9,93 га байсан.
- Хураасан ургацынхаа 22.7 хувийг өрхийн үйлдвэрлэлд, 8.8 хувийг бөөнөөр нь боловсруулах үйлдвэрт, 13 хувийг худалдааны сүлжээнд, 19.8 хувийг өөрсдийн хэрэгцээнд, 8.8 хувийг хадгалах, нөөцлөх гэх зэрэг бусад зах зээлд нийлүүлж байжээ.

Боловсруулагчид

- Улаанбаатар хотын 14, Увс аймгийн 15 компани, нийт 29 компани оролцсон.
- Судалгаанд оролцогсдын 6.9 хувь нь 4 жил, 17.2 хувь нь 5 жил, 6.9 хувь нь 6 жил, харин 27.6 хувь нь 8 жил компанийн захирлаар тус тус ажиллаж байна.
- Сүүлийн 2 жилийн хугацаанд 3 боловсруулах үйлдвэр жимс жимсгэний зах зээлд шинээр ажиллаж эхэлсэн.
- Компаниуд зах зээлд дунджаар 9.2 жил үйл ажиллагаа эрхэлж байна.

ААН-ийн судалгааны товч үр дүн

Тариалагчид (2013)

- Чацарганы нөөц хүрэлцээгүй (16.2%)
- Тариалалт, үйлдвэрлэл уялдаагүй (39.9%)
- Хувийн хэвшлийнхний санаачилга дутмаг (17.9%)
- Хөнгөлөлт, урамшууллын хөшүүрэг дутмаг (33.8%)
- Салбарын цогц судалгаа хийгдээгүй (17.2%)
- Сортын суулгацын нийлүүлэлт дутмаг (17.2%)
- Тээврийн сүлжээ үүсээгүй (26.6%)
- Агуулахын сүлжэээ үүсээгүй (29.5%)
- Борлуулах бүтээгдэхүүний хэмжээ бага (30.2%)

Боловсруулагчид (2016)

- Компаниудын 48.3 хувь нь 9 ба түүнээс бага ажиллагчидтай, 31 хувь нь 10-49 ажиллагчидтай, 10.3 хувь нь 50-99 ажиллагчидтай гол төлөв жижиг дунд үйлдвэрлэгчид байна.
- Нийт 29 компанийн 48.1 хувь нь 2000 оноос хойш, харин 37.7 хувь нь Чацаргана хөтөлбөр (2010) хэрэгжиж эхэлснээс хойш зах зээлд үйл ажиллагаа явуулж эхэлсэн.
- Нийт компанийн 14.2 хувь нь 2000 оноос өмнө жимс жимсгэний боловсруулах үйл ажиллагааг эрхэлж байжээ.

Кластерийн нөхцөл байдал

2015 оны үйл ажиллагааг сонирхож үзэхэд судалгаанд оролцсон компаниудын:

- 55.2 хувь орон нутагт;
- 3.4 хувь зэргэлдээ аймгуудад;
- 24.1 хувь бусийн аймгуудад;
- **89.7 хувь Улаанбаатар хотод;**
- 17.2 хувь экспорт руу чиглүүлэн ***бүтээгдэхүүнээ борлуулжээ.***

41.4 хувь нөөцөө;
20.7 хувь мэдээллээ;
24.1 хувь мэдлэгээ ***огт солилцдоггүй;***

- **51.7 хувь салбар дахь бусад компаниудтай;**
- 21 хувь улс төрчид болон төрийн байгууллагатай;
- 34.5 хувь сургалтын байгууллагатай;
- **55.2 хувь шинжлэх ухааны байгууллагатай *огт хамтран ажилладаггүй;***

Кластерийн үйл ажиллагаа

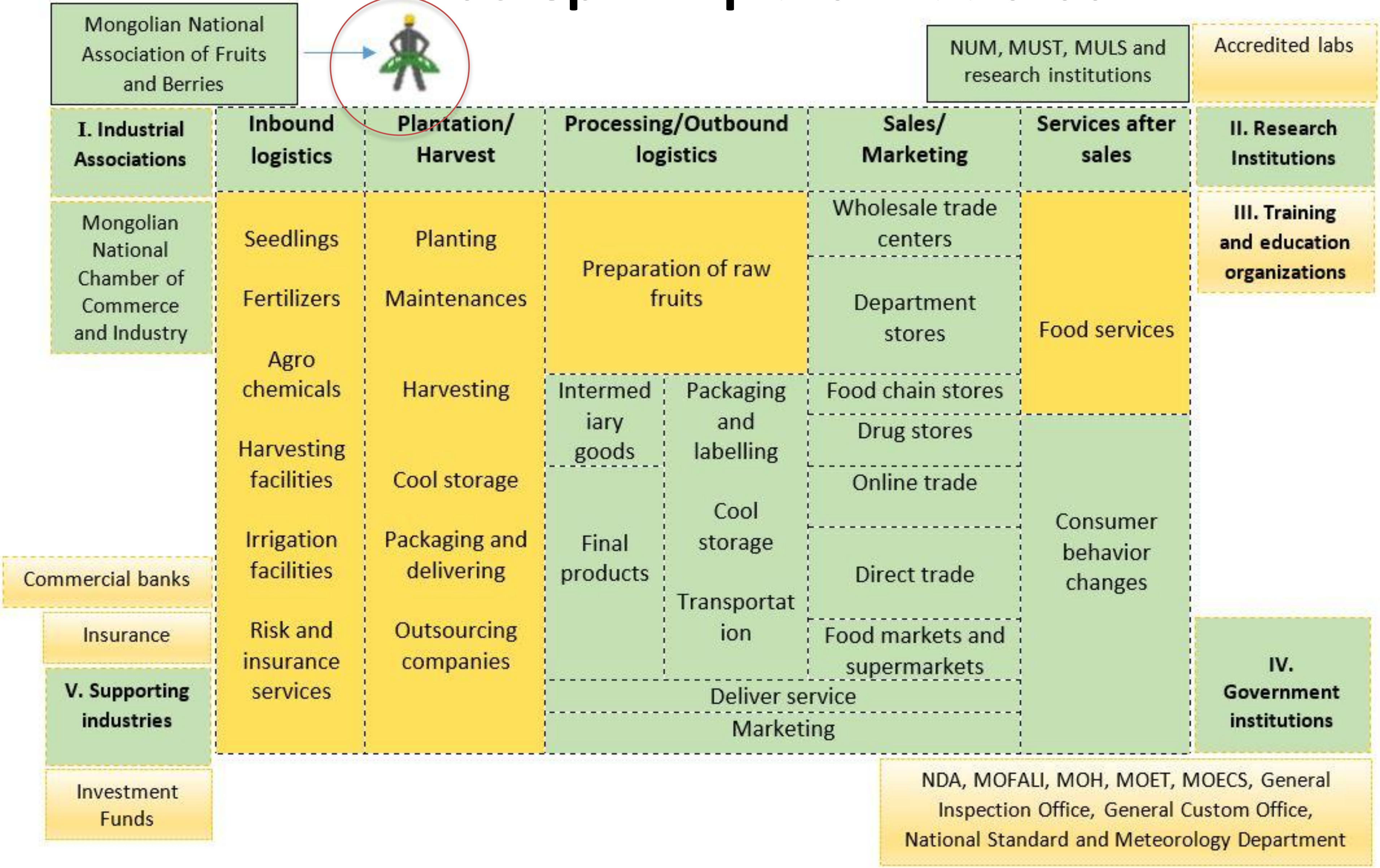

1

2

3

4

5

6

Анхааралд хандуулсанд баярлалаа.